Skattelitteratur

En anmälan av nedannämnda två böcker om handelsbolag

Av e universitetslektorn Peter Melz

Håkan Nial, *Handelsbolagsrätt,* Norstedts, Stockholm 1981, 121 sidor, cirkapris 60 kr.
Per Pettersson, *Handelsbolag Årsredovisning,* Liber, Stockholm 1981, 199 sidor, cirkapris 95 kr.

Handelsbolagsrätt

Håkan Nial utgav 1955 det civilrättsliga standardverket på handelsbolagsrättens område ”Om handelsbolag och enkla bolag”. Boken utgör en 450 sidor lång genomgång av dessa bolagsinstitut enligt 1895 års lag och den 60- åriga rättspraxis, som dittills hunnit utbildas. Nials ställningstagande i frågor som var olösta i lagtext och praxis har därefter spelat stor roll för handelsbolagsrättens utveckling. Han är flitigt citerad i förarbetena till 1981 års bolagslag.

Den gamla lagen har således gjort sin tjänst och ersatts, men Nial — endast ett par år yngre än gamla bolagslagen — är däremot fortfarande vital som rättsvetenskaplig författare. Han arbetar på en ny upplaga av 1955 års bok. Under detta arbete har han dock först utgivit en kortfattad redogörelse för de nya rättsreglerna i bolagslagen — *”Handelsbolagsrätt”.*

Boken fyller en hittills existerande lucka i den civilrättsliga litteraturen. En kortfattad och lättbegriplig bok, med praktisk inriktning för den som överväger att använda sig av handelsbolagsformen, har saknats.

Avgränsningar och disposition

Nials framställning riktar sig således primärt till dem som använder eller överväger att använda handelsbolagsformen. Detta innebär, som författaren själv säger, att ”varken mer teoretiska utläggningar eller redovisning av rättslitteratur eller domstolsutslag fått utrymme i skriften”. Detta innebär dock inte att mer komplicerade problem förbigås. Mitt intryck är att författaren bemödat sig om att försöka framhålla alla de komplikationer, som kan uppstå i olika mer eller mindre vanligt förekommande situationer. En annan sak är, som sagt, att den teoretiska grunden för ställningstaganden inte kunnat redovisas i alla dessa fall. Detta är dock helt förståeligt i en framställning av denna

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

karaktär. Vad jag däremot finner något beklagligt är att hänvisningar till litteratur och praxis inte lämnats. En förklaring är väl, att litteraturen så gott som enbart består av Nials egen bok från 1955. I dess nya upplaga kommer ju vidare såväl praxis som litteraturhänvisningar att återfinnas. Några fler rättsfallshänvisningar är det enda redovisade (NJA 1965 s 157) hade väl dock kunnat finna sin plats i framställningen. Boken lär ju säkert komma till användning även hos personer, som har anledning att söka sig vidare i rättskällorna.

Bokens disposition följer i stora drag bolagslagen. Först behandlas handelsbolagets begrepp och bildande av handelsbolag. Därefter berörs handelsbolagets inre rättsförhållanden, i förvaltning, fördelning av resultat, redovisning, m m. Rättsförhållandet till tredje man behandlas ifråga om behörighet, befogenhet, prokura, ansvar för bolagets förbindelser samt sakrättsligt skydd vid äganderättsövergång mellan bolag och bolagsman. Slutligen tas i ett antal kapitel upp förändringar i delägarkretsen samt bolagets likvidation och upplösning. Särregler för kommanditbolag behandlas i ett separat avsnitt.

Innehållsmässigt följer däremot framställningen inte bolagslagen i sådan mening att den tar upp regel efter regel till kommentar. Tvärtom är framställningen problemorienterad och funktionellt disponerad utifrån de olika situationer och problemställningar en handelsbolagsman ställs inför. Därvid berörs även regler från andra lagkomplex, som konkurs-, närings- och föräldrarätt.

Konstruktiva råd om avtalsfriheten

Bolagslagen är, med avseende på bolagsmännens inbördes förhållanden, så gott som helt dispositiv. Härigenom öppnas möjligheter till särregleringar i det enskilda fallet. Det är ett mycket viktigt faktum, som inte får glömmas. En av bokens största förtjänster är att framhäva detta samt att ge konstruktiva exempel på hur denna avtalsfrihet kan användas. Ett exempel är inrättande av styrelse. I lagen finns inte några regler om styrelse. Lämpligheten av styrelse, åtminstone i större handelsbolag, diskuterades i förarbetena, men ledde inte till lagstiftning. I boken behandlas därför möjligheten att avtalsvägen anordna en styrelse.

På en rad ställen ges konstruktiva råd hur man, med avtalsreglering i förväg, kan undvika framtida problem. Ett exempel härpå, är avtal om att tillgångar inte får värderas lägre, än vad exempelvis skattelagarna tillåter. Härigenom kan en passiv bolagsman undvika, att de förvaltande bolagsmännen genom undervärdering försöker oskäligt minska vinsten, som skall fördelas. Enligt min uppfattning kommer, även i en avtalslös situation, resultatet som ska fördelas inte kunna vara lägre än vad de skatterättsliga minimivärderingsreglerna i flertalet fall påbjuder. Flertalet av dessa regler föreskriver nämligen att de ska efterkommas i bokföringen. Senast genom bokslutsdispositionerna i resultaträkningen påverkas därför det *redovisade årsresultatet*. Om inget an-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

nat avtalats bör det rimligtvis vara detta sista resultatsteg — i 18 § bokföringslagens uppställning av resultaträkning — som fördelningsregeln i 8 § bolagslagen åsyftar. Ett avtal om vilket resultatbegrepp som ska ligga till grund för fördelningen torde dock vara klargörande och även verkningsfullt, dels i de fall där skatterättens värderingsregler inte behöver efterkommas i bokföringen — exempelvis planenliga avskrivningar på anläggningstillgångar — samt dels i de fall där man väljer andra minimivärderingsregler än skatterättens.

Avtalsrättens centrala betydelse innebär även att den *allmänna* avtalsrättens innebörd berörs i ett flertal situationer. Det gäller bl a möjligheten, att genom den s k generalklausulen i 36 § avtalslagen ogiltigförklara eller ändra oskäliga avtalsvillkor. Jag tror att det är mycket viktigt att på detta sätt påminna läsaren om, att svaret på många frågor ofta finns i den allmänna avtalsrättens förutsättnings-, fullmakts-, ogiltighetslära, etc och inte i några specifika bolagsregler.

På liknande sätt påtalas allmänna associationsrättsliga principers innebörd för möjligheten att vidtaga vissa åtgärder. Att bolagslagen exempelvis inte — i motsats till aktiebolagslagen — innehåller något låneförbud, innebär inte alltid att lån till bolagsmän utan vidare är godtagbara. Den allmänt associationsrättsliga s k likhetsprincipen — som innebär att alla medlemmar i en association har rätt att behandlas lika — kan vara av betydelse när bolagsmän erhåller sådana förmåner av bolaget, som inte tillkommer bolagsmännen i särskilda proportioner.

Det kan här finnas anledning att understryka den associationsrättsliga dualism, som är speciellt framträdande i handelsbolag. Nial betonar nämligen att bolagsmans medlemskap i bolaget innefattar rättigheter och befogenheter av *två* olika slag, vilka kort kan karaktäriseras som själva medlemskapet — med förvaltningsbefogenheterna, etc — samt andelsrätten — med de ekonomiska rättigheterna, etc.

Framställningen innehåller även en del jämförelser med aktiebolagsrätten. Det tror jag är mycket värdefullt, bl a därför att många av de nytillkomna handelsbolagsmännen är f d ägare av 5 000 krs-aktiebolag. Det kan vara viktigt att påminnas om att skillnader leder till att aktiebolagsrättsligt självklara regler inte alltid fyller samma nödvändiga funktion i handelsbolagsrätten. De viktigaste skillnaderna är handelsbolagsmännens personliga ansvar för bolagets skulder samt den omfattande avtalsfriheten i bolagslagen. Motsvarande regler är ofta tvingande i aktiebolagslagen. Som exempel på att sådana skillnader leder till annorlunda reglering, framhålls bl a att någon motsvarighet till aktiebolagslagens förbud mot självkontrahering inte återfinnes i bolagslagen.

Skatterättsliga frågeställningar

Nial berör självfallet inte direkt några skatterättsliga frågeställningar, här-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

till hänvisar han till Mattssons framställning ''Beskattning av handelsbolag'', 3:e upl 1981. Detta hindrar dock inte att vad han har att säga kan vara av intresse även ur skatterättslig synvinkel. Jag skall här kort beröra några förhållanden som slog mig vid genomläsningen.

1890 års bolagskommitté tycks enligt Nial inte ha ansett handelsbolagets rättssubjektivitet i alla avseenden lika klar som aktiebolagets. Den nya bolagslagen utgår däremot tydligt ifrån, att handelsbolaget är rättssubjekt även i förhållande mot bolagsmännen. Det kan därför finnas ökad anledning för skattedomstolarna, att — i den mån så inte redan är fallet — behandla transaktioner mellan bolag och bolagsmän på samma sätt som gäller för aktiebolag. Ett sådant fall är uthyrning av fastighet från bolagsman till handelsbolag.

Enligt Nial hindrar inte begränsningen av kommanditdelägarens förlustrisk, att hans andel i årsförlust påföres honom fullt ut, så att han får ett negativt eget kapital (passivsaldo). Detta saldo kan sedan utjämnas mot hans andel i senare års vinster, men däremot inte utkrävas vid upplösning eller utträde. Detta förhållande gör det motiverat att skattemässigt beakta underskottet, även när kommanditdelägarens insatskapital är förbrukat. En framtida vinst kommer ju att kvittas ut mot det negativa kapitalkontot i bolagsmännens inbördes avräkning, men räknas ju ändå som skattepliktig inkomst. Regeringsrätten har även medgivit avdrag för dylikt underskott i kommanditbolag, RÅ 1979 1:85.

Enligt övergångsbestämmelserna till bolagslagen övergår vid lagens ikraftträdande existerande enkla bolag, som bedriver näringsverksamhet, till att bli handelsbolag 1 januari 1986. Nial påpekar dock att existerande enkla bolag, som först efter bolagslagens ikraftträdande börjar bedriva näringsverksamhet, omedelbart förvandlas till handelsbolag. Detta torde bl a av skatterättsliga skäl vara värt att hålla i minnet.

Nial tycks använda beteckningen rörelsedrivande som synonym till det civilrättsliga begreppet näringsverksamhet. Detta torde väl även överensstämma med vanligt språkbruk, men är ändå något irriterande för en skatterättsligt verksam person. Näringsverksamhet är ju inte bara sådan verksamhet, som faller inom inkomstslaget rörelse, utan även kapital- och fastighetsförvaltning, vilka skatterättsligt faller inom andra inkomstslag. Det är viktigt att påpeka detta, då kanske inte alla är medvetna härom. Det betyder ju exempelvis, att om två eller flera nu gemensamt bedriver yrkesmässig fastighetsförvaltning, så uppstår automatiskt ett handelsbolag vid ovan angivna tidpunkt 1 januari 1986.

''Handelsbolagsrätt'' är instruktivt hållen och skriven på en lättbegriplig svenska. Trots det begränsade antalet sidor är boken innehållsrik och behandlar även en hel del mer komplicerade frågeställningar — om än kortfattat. Slutsatsen är att boken säkert kommer att bli mycket användbar.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

''Handelsbolag Årsredovisning''

Per Petterssons bok är en kommentar till rubricerade lagar. Den är traditionellt disponerad och följer lagen paragraf för paragraf. Kommentarerna bygger på förarbetena till lagen. Åtminstone i de delar jag haft anledning studera förarbetena, förefaller kommentaren inte heller i någon större utsträckning gå utanför vad som sagts i förarbetena. Detta innebär dock inte, att kommentaren skulle sakna självständigt värde. För att finna svar på problem är det nämligen ofta här nödvändigt, att i större utsträckning än normalt, undersöka såväl utredningen, propositionen som utskottsbetänkandet. I utredningen återfinns t ex redogörelser för då gällande uppfattningar i praxis och doktrin, vilka ingalunda blivit obsoleta genom den nya lagen. Utskottsbetänkandet innehåller avvikelser från propositionen, varav en är central — handelsbolagsdefinitionen. I betänkandet förs även ett längre resonemang om definitionens innebörd. I Petterssons kommentar återfinns nu allt detta systematiserat, lättillgängligt och välrefererat. Framställningen är disponerad så att väsentligheterna lyfts fram i separata avgränsade avsnitt under varje paragraf.

Nials och Petterssons böcker är således framställningar av olika karaktär och fyller därför skilda behov parallellt med varandra. De behandlar samma regelkomplex, men med olika infallsvinklar. Möjligheten att inrätta styrelse nämns exempelvis även i kommentaren, men utan den diskussion om därtill förknippade problem, som återfinnes i Nials framställning. Den som å andra sidan vill hämta stöd ur förarbetena för en uppfattning, vänder sig naturligtvis till kommentaren.

Kommentaren behandlar förutom bolagslagen den nya lagen (1980:1103) om årsredovisning m m i vissa företag. I detta avseende är den ensam, då Nial bara ger en kort översikt över dessa regler.

Erik Eklund och Leif Wernevi har utkommit med boken *De nya investeringsavdragen* Norstedts, 110 sidor och häftad, c:a pris 95 kr inkl moms.

Boken innehåller en kommentar till lagen (1980:953) om särskilt investeringsavdrag för inventarieanskaffning och till lagen (1980:954) om särskilt investeringsavdrag för byggnadsarbeten m m. Ny lagstiftning har redan gjort boken delvis inaktuell (prop 1981/82:30, SkU 13, rskr 60, SFS 1981:1098 och 1099). På byggnadssidan har den nya lagstiftningen inneburit endast en förlängning. På inventariesidan däremot sker en övergång till ett helt nytt system som innebär att investeringsavdragen samordnas med uppbördssystemet för mervärdeskatten. De materiella reglerna i det gamla och i det nya systemet är dock i stort sett desamma. Boken blir därför användbar även vid tolkningen och tillämpningen av det nya momsanknutna avdraget. Vidare kan ju den gamla lagen — om den skattskyldige har brutet räkenskapsår och förskjutit avdraget — komma att tillämpas ännu vid 1986 års taxering.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

Förf uttalar i olika sammanhang sin uppfattning om hur gällande regler bör tillämpas. I allt väsentligt kan jag ansluta mig till dessa bedömningar. På en del punkter kan det dock finnas skäl att komplettera de av förf anvisade lösningarna.

I samband bl a med en redogörelse för anskaffningsbegreppet behandlar förf ett speciellt problem som uppkommer när en skattskyldig vidtar åtgärder med en omsättningstillgång så att tillgången ändrar karaktär till anläggningstillgång. Som exempel (sid 23) tas det fallet att en säljare av kontorsmaskiner tar ut en av maskinerna ur sitt lager för stadigvarande användning i rörelsen. En sådan åtgärd anses ju medföra att maskinen i beskattningshänseende skall behandlas som anläggningstillgång av inventariekaraktär (se RÅ 1974 ref 45, RSV/FB Dt 1978:28). Förf finner att den skattskyldige kanske bör vara berättigad till investeringsavdrag såvida uttaget görs under den i lagen angivna investeringsperioden. Enligt min mening är denna slutsats diskutabel. Själva uttaget är ju lika litet som handeln med begagnade inventarier eller koncerninterna överlåtelser (jfr 4 §) ägnat att leda till den av lagstiftningen åsyftade produktionsökningen. För egen del anser jag därför att avgörande bör vara tidpunkten då den uttagna maskinen faktiskt levererades till företaget eller, vid egentillverkning, den tid under vilken tillverkningen skett. Med detta betraktelsesätt blir resultatet detsamma som om anskaffningen redan från början avsett en anläggningstillgång. I sammanhanget kan anmärkas följande fall som gällde investeringsbidrag.

Ett bolag som sålde bl a truckar hade under år 1978 uttagit en truck ur varulagret för stadigvarande användning i rörelsen. Trucken, som levererats år 1977, hade genom uttaget blivit anläggningstillgång. Regeringen förklarade att den vidtagna åtgärden med trucken inte kunde anses medföra att anskaffningen ägt rum under år 1978. På formella grunder kunde investeringsbidrag inte heller medges för år 1977 (1981-05-21, 4795/80).

Den fråga som här diskuterats har betydelse i synnerhet för företag som bedriver såväl handel med som uthyrning av maskiner.

Förf redovisar på sid 23 ff en del rättsfall som gällt den ofta besvärliga frågan om vad som är att hänföra till byggnad resp till inventarier. Fallen är uteslutande hämtade från regeringens praxis rörande investeringsbidrag (jfr SN 1980 s 166). Förklaringen härtill är givetvis att det i övrigt knappast finns några vägledande prejudikat på området. I sammanhanget skulle dock kunna nämnas RÅ 81 1:13 där en djupvattenbrunn som användes till vattenförsörjning vid broileruppfödning ej ansågs utgöra inventarium utan egentlig markanläggning. Investeringsavdrag vägrades.

På sid 27 redogörs för rättsfallet RÅ 80 1:45 som gällde bl a huruvida investeringsavdrag kunde medges för kostnaden för byte av ett fiskefartygs motor. Regeringsrätten fann, säger förf, att det inte rörde sig om anskaffning av ett självständigt inventarium, oavsett om inköpskostnaden vid beskattningen drogs av omedelbart eller i form av värdeminskningsavdrag. Förf har dock

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

utelämnat den del av domsmotiveringen som enligt min mening är viktigast. Där sägs nämligen att kostnaden för bytet av motorn är att anse som kostnad för reparation av fartyget.

Under rubriken Stadigvarande bruk (sid 28 ff) ställer förf frågan hur lång tid ett inventarium skall ha innehafts av den skattskyldige för att kunna anses ha anskaffats för sådant bruk. Härtill skulle jag vilja foga följande kommentar. I prop 1980/81:60 s 9 har särskilt understrukits att det vid inkomsttaxeringen använda inventariebegreppet skall gälla. Av detta följer bl a, anför depch, att det inte uppställs något krav på att den anskaffade tillgången faktiskt har innehafts under en viss minsta tid. Det avgörande är, fortsätter depch, att den skattskyldige vid anskaffningen haft för avsikt att stadigvarande använda den förvärvade tillgången. Dessa motivuttalanden — f ö återgivna på sid 28 i boken — bör enligt min mening ses mot bakgrund av vissa uttalanden i prop 1971:11 s 6 där det sägs att förutsättningar för investeringsavdrag i regel inte föreligger om en anskaffad maskin försålts kort efter förvärvet. Från fiskalt håll har också hävdats att inventarier normalt bör innehas i minst ett års tid för att kunna anses avsedda för stadigvarande bruk (jfr RSV:s Handledning för rörelse- och jordbruksbeskattning, 1981 s 188). Denna ståndpunkt, som inte funnit stöd i lagtexten, har — åtminstone vid tillämpningen av 1975 års lagstiftning om investeringsbidrag — inte godtagits. Enligt min mening får därför uttalandena i prop 1971:11 anses överspelade. Orden ''stadigvarande bruk'' avser endast att knyta an till det sedvanliga inventariebegreppet (jfr t ex p 3 av anvisn till 29 § KL).

Förf berör på sid 30 det fallet att köparen av en maskin häver köpet på grund av fel i godset samt uttalar att investeringsavdrag även i denna situation bör medges. För undvikande av missförstånd borde kanske lagts till att det givetvis endast är den eventuella ersättningsanskaffningen som kan grunda rätt till avdrag.

Förf redogör i samma avsnitt för rättsfallet K 79 1:54 där en för stadigvarande bruk anskaffad jordbrukstraktor kort tid efter förvärvet skadats och bytts ut mot en ny och där investeringsavdrag medgavs för båda anskaffningarna. Förf ställer i anslutning till rättsfallet frågan huruvida avdrag kan påräknas beträffande såväl en ursprunglig anskaffning som en ersättningsanskaffning i de fall utbytet skett på s a s subjektiva grunder. Enligt förf har situationen inte belysts i skattedomstolarnas praxis. Här skulle dock kunna åberopas rättsfallet R 79 1:91 där omständigheterna var följande.

En slipmaskin hade returnerats till säljaren fyra dagar efter mottagandet och i samband med detta hade en kreditnota utfärdats. Den skattskyldige hade strax träffat avtal med säljaren om köp av en maskin av liknande slag. Enligt regeringsrätten fick anskaffningen av de båda maskinerna betraktas som en enda investering. Endast ett investeringsavdrag medgavs.

I ett särskilt avsnitt redogör förf för leveransbegreppet. Avslutningsvis (sid 44) diskuteras frågan om investeringsavdrag kan medges även om leveransen

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

sker efter utgången av den i lagen angivna investeringsperioden. Förf vill inte utesluta möjligheten till avdrag i de fall då leveransen försenats till följd av händelser som avtalsparterna inte kunnat råda över, s k force majeure. Jag delar inte denna inställning. Det kan här nämnas att den dispensbestämmelse som fanns i 1975 års lagstiftning kom att tillämpas mycket restriktivt även i klara force majeure-situationer.

Grundar sig en leverans på ett skriftligt avtal som har träffats före den 1 november 1980 föreligger inte rätt till avdrag. Även äldre lagstiftning anknöt i olika avseenden till begreppet skriftligt avtal. Det enda motivuttalande om vad lagstiftaren avsett med anskaffning genom skriftligt avtal finns i prop 1964:40 s 11. Där sägs att med skriftligt avtal avses icke blott ett formligt köpekontrakt utan även ett genom brev, telegram, orderbekräftelse eller på annat sätt ingånget avtal. Förf behandlar i detta sammanhang (sid 47 f) rättsfallen R 78 1:30 I-II. Målen gällde tillämpningen av 1971 års lagstiftning enligt vilken investeringsavdrag kunde medges endast om skriftligt avtal om anskaffningen träffats senast den 30 juni 1973. Avdragen vägrades. Utmärkande för dessa fall var att per den kritiska tidpunkten förelåg blott ett för köparen bindande anbud om köp under det att själva avtalet — genom säljarens orderbekräftelse resp underlåtenhet att inom viss tid frånträda detsamma — tillkommit först senare. Regeringen har i ett fall — återgivet i SN 1980 s 171 — ansett en skriftlig orderbekräftelse som följt på muntlig beställning utgöra ett skriftligt avtal. Förf gör på sid 48 gällande att regeringens ställningstagande klart strider mot de avgöranden som skett i regeringsrättens praxis. Detta påstående torde vara felaktigt. I de fall som regeringsrätten prövat förelåg per den kritiska tidpunkten ännu icke något för såväl köpare som säljare bindande *avtal*. Domstolen har därvid inte haft anledning att fördjupa sig i skriftlighetskriteriet. Annorlunda förhåller det sig i det av regeringen prövade bidragsärendet. Där förelåg otvivelaktigt ett per den kritiska dagen (1 maj 1976) ömsesidigt bindande avtal. I enlighet med uttalandena i förarbetena ansågs avtalet vara skriftligt. På samma linje har kammarrätten gått i RK 80 1:6.

För inventarier, som har förvärvats från någon med vilken förvärvaren är i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, kan investeringsavdrag medges endast om inventarierna har tillverkats av säljaren och tillverkningen har påbörjats efter den 31 oktober 1980. Förf uttalar (sid 76) att mycket tyder på att det räcker med att förvärvaren har en andel i säljarföretaget motsvarande ca 15—20% av bolagets kapital. Enligt min mening bör normalt fordras mer för att intressegemenskap skall anses föreligga. Uttrycket intressegemenskap finns t ex i 57 § 3 mom KL vilket lagrum avser ”näringsidkare mellan vilka intressegemenskap råder” och har där definierats som liktydigt med moder- och dotterföretag eller företag under i huvudsak gemensam ledning. En motsvarande regel finns i p 2 sjunde st av anvisn till 41 § KL. I fråga om fallet moder- och dotterföretag torde bedömningen kunna ske med utgångspunkt i aktiebo-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

lagslagens koncernbegrepp. Det skulle därvid krävas antingen röstmajoritet eller sådan dominans som avses i 1 kap 2 § andra st nämnda lag.

Avslutningsvis skall sägas att Eklund-Wernevi gjort en värdefull insats inte minst därför att boken är den första sammanfattande kommentar som skrivits i ämnet.

Anders Klange

Generationsskiftesplanering av Göran Andersson, Magnus Hult och Peter Johansson, Liber Läromedel, Stockholm 1980, 184 sidor och bunden, ca pris 153,90 kr exklusive moms.

Författarna är verksamma hos länsstyrelse, inom högskoleutbildning och hos revisionsbyrå. Bokens syfte är att visa hur planeringen av ett generationsskifte i ett familjeföretag i praktiken skall genomföras. I samband därmed skall framställningen även belysa vilka räntabilitetskrav olika metoder för generationsskiften ställer på det berörda företaget.

Inledningsvis presenteras en del frågor som rör problematiken kring generationsskiften. Författarna granskar härefter familjen ur skattesynpunkt. Såväl möjligheter till löpande inkomstuppdelning som förmögenhetsmässig fördelning av egendom mellan olika familjemedlemmar belyses. I samband därmed behandlas bl a äktenskapsförord och testamenten. När det därefter gäller olika vägar att genomföra ett generationsskifte tas alternativen gåva, olika former av försäkring och försäljning upp i olika kapitel. De speciella problem som uppkommer i kompanjonsföretag uppmärksammas i ett särskilt avsnitt. Även förmögenhetsbeskattning visavi familjeföretag samt effekterna av 80/85 %-regeln ägnas särskilda kapitel. Boken avslutas med en mindre formulärsamling.

Inom ramen för denna anmälan är möjligheterna begränsade att mera i detalj kommentera de uppfattningar som förs fram i boken eller att granska de många ”räkneexempel” som finns i denna. Här skall blott sägas några ord om bokens uppläggning i stort samt om problematiken kring generationsskiften i allmänhet.

Generationsskiften hör som bekant till de spörsmål som knappast kan sorteras in i facket för lättare uppgifter. Förutsättningarna i olika generationsskiftesfall är sällan likartade och därtill ofta påfallande komplexa. Vad som kan vara rätt i en situation kan bli helt fel i en annan. För att väl kunna genomföra ett fullständigt skifte räcker det långt ifrån alltid med goda företagsekonomiska och skattejuridiska kunskaper. Krav ställs också ofta på goda kunskaper i civilrätt. Flera är väl de i för sig välgenomtänkta generationsskiften som kommit ”snett” på grund av illa formulerade familjerättshandlingar eller avtal.

Till bokens förtjänster hör utan tvekan att den bör göra småföretagaren

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05

observant på mängden av frågor som måste besvaras och ställningstaganden som måste göras inför ett generationsskifte.

Författarna har försökt att göra framställningen enkel till språk och uppläggning. Det torde likväl vara svårt att tillgodogöra sig bokens innehåll utan grundläggande kunskaper i företagsekonomi och gällande skatteregler. Säkert är det också näst intill omöjligt att skriva något av värde om generationsskiftesproblematiken utan att förutsätta åtminstone vissa förkunskaper hos läsaren. Förmodligen i syfte att inte onödigt tynga framställningen har författarna i stor utsträckning underlåtit att ge hänvisningar till aktuella författningsrum. Alla försök att presentera ofta synnerligen svårtillgängliga skatteregler på ett populärt och för icke fackmannen begripligt sätt måste välkomnas. Men att i många fall utelämna hänvisningar till författningstexterna är inte heller invändningsfritt. Särskilt inte vad gäller områden, exempelvis kapitalbeskattningen, där ändringar under de senaste åren varit och på goda grunder kommer att förbli snarare regel än undantag. Det är tyvärr oundvikligt att delar av en bok som behandlar exempelvis just generationsskiftesproblematiken på kort tid måste förpassas till arkiven för obsoleta skatterättsliga framställningar. Detta förhållande råder givetvis inte författarna över. Likväl kan det finnas skäl att varna läsaren. Det är inte givet att det särskilda avsnitt om pågående utredningar och ny lagstiftning som finns i boken är tillräckligt i detta avseende.

För att levandegöra framställningen har författarna ”illustrerat” boken med ett flertal exempel och ”praktikfall”. Detta är till fördel för att läsaren lättare skall kunna tillgodogöra sig en framställning som oundvikligt annars lätt blir abstrakt. Men läsaren måste se upp med lättillgängligheten. Den kan vara förrädisk. Exemplen är stundtals tillrättalagda vad gäller utgångsvärden och övriga förutsättningar. Läsaren kan lätt förledas tro att hans egen komplicerade verklighet kan ”tryckas in” i de givna exemplen och att han med några enkla inslag på räknemaskin skall kunna lösa sina generationsskiftesproblem utan hjälp av jurist och revisor.

Boken har påtagliga förtjänster. Anmälaren är likväl inte helt övertygad om att den räcker som hjälpmedel i arbetet med planeringen av ett generationsskifte. Avsaknaden av ett sakregister är en brist. Inte heller finns det någon förteckning med förklaringar av använda förkortningar eller någon förteckning över lämplig litteratur för den som önskar läsa vidare.

Bxd

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:47:05